

М. В. Нагорняк,
канд. філол. наук

УДК 654.19: 070.431.2] (477) (043) або 371. 684

Самостійна робота студентів як необхідний складник підготовки навчальної інформаційної радіопрограми «Студентська хвиля»

У статті акцентується увага на надзвичайній важливості самостійної роботи студентів під час підготовки та випуску навчальної радіопрограми «Студентська хвиля»; розглядаються способи та прийоми самостійної роботи студентів на всіх етапах створення передачі – від пошуку, збору, відбору, написання, редагування новин і до оприлюднення їх в ефірі.

Ключові слова: самостійна робота, навчальна інформаційна радіопрограма «Студентська хвиля», інформаційне повідомлення, розповідь кореспондента, репортаж, інтерв'ю, огляд преси.

На всіх історичних етапах розвитку країни серед громадськості існувала та існує нагальна необхідність володіти неупередженою й збалансованою інформацією. Це те, що називається поінформованістю людини. Неоціненну роль у забезпеченні громадян інформацією такого ґатунку відіграють радіожурналісти, адже радіо, попри появу новітніх медіа, залишається одним із найоперативніших засобів масової комунікації.

Але постає запитання – як навчити майбутніх радіожурналістів цим демократичним цінностям і професійним стандартам. Та, найважливіше, – як радіожурналістові досягти такої жаданої довіри під час спілкування зі слухачами. Відповідь на ці та деякі інші запитання й покликана дати підготовка над навчальною інформаційною програмою «Студентська хвиля». До слова сказати, уже впродовж сорока п'яти років поспіль студенти радіогрупи Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка готують навчальні випуски передачі. Тож, справді, накопичений хороший досвід підготовки майбутніх радіожурналістів.

У процесі набуття студентами радіогрупи професійних умінь та навичок архіважливе значення має такий чинник, як їхня самостійна робота. У цьому зв'язку дослідник Ю. Єлісовенко слушно зауважує, що, самостійно здобуваючи навички та уміння застосовувати знання на практиці, студенти поруч з цим отримують впевненість у власних професійних можливостях та захопленість фахом. За його словами, за певних умов ці якості можуть стати надійною основою особливого психологічного стану професійної готовності [1, 2]. Ця особливість психологічного стану викликана активним творчим проце-

сом, в який поринають студенти під час підготовки навчальної передачі. Адже, безперечно, вони можуть відчуті істинну цінність повідомленої новини та відповідальність за її появу в ефірі лише тоді, коли самотужки відшукали, зібрали, відібрали, написали, відредагували та оприлюднили певну інформацію.

Тому метою цієї статті є повернути увагу до надзвичайної важливості самостійної роботи студентів під час підготовки та випуску навчальної радіопрограми «Студентська хвиля», а також розглянути способи та прийоми самостійної роботи студентів на всіх етапах створення передачі.

Зазначимо, що чимало уваги присвятили означеним питанням відомі дослідники педагогіки Ю. Азаров, Ю. Бабанський, Л. Виготський, П. Гальперін, Я. А. Коменський, В. Крутецький, Л. Курбас, Й. Г. Песталоцці, К. Станіславський, Г. Товстоногов, К. Ушинський та ін. Учені в галузі журналістикознавства, та зокрема радіожурналістики, теж не оминули увагою питання важливості самостійної практичної роботи за фахом – це: В. Миронченко, В. Олійник, В. Лизанчук, О. Гоян, Ю. Єлісовенко та інші.

Об'єктом дослідження є навчальна інформаційна радіопрограма «Студентська хвиля». Предметом дослідження виступає самостійна робота студентів у процесі підготовки означеної радіопрограми.

Створення будь-якої радіопередачі, утім числі й навчальної інформаційної програми «Студентська хвиля», починається з організації її виходу в ефір. Зазначу, що випуск навчальної передачі здійснюється щоп'ятниці, себто у фаховий день студентів 3-го курсу денного відділення спеціальності «Журналістика». Презен-

тацію в ефірі забезпечують, як правило, двоє ведучих. З огляду на це, надзвичайно цінним є той факт, що впродовж семестру кожен студент із тридцяти осіб радіогрупи має можливість випробувати себе у ролі ведучого програми. Відтак, на кінець навчального семестру студентами має бути підготовлено 15 випусків програми «Студентська хвиля», які виходитимуть в ефір у рамках Всеукраїнського студентського Інтернет-радіо «Campus Radio Ukraine».

Отже, безпосередня робота над програмою починається із визначення ведучих передач. Важливо при цьому дотримуватися принципу добровільності. Йдеться про те, що на цьому початковому етапі підготовки програми слід повністю виключити примус; у студентів має з'явитися бажання саме цього дня виступити у ролі ведучого, вони мають відчуті потреби у веденні. Але як допомогти майбутньому радіожурналістові відчуті таку потребу?

На думку авторки, мотивація до ведення передачі у студентів посилюється у тому разі, коли вони чітко розуміють специфіку конкретного інформаційного дня, себто прив'язку всієї наявної інформації до певних подій, явищ, зумовлених визначеним відтинком часу. Про це свідчать ситуації довкола практики підготовки «Студентської хвилі» впродовж вересня–жовтня 2011р. Скажімо, працюючи над випуском, що мав вийти 30 вересня, зіштовхнулися з фактом – відсутністю охочих проводити програму. І лише тоді, коли почали обговорювати особливості означеного дня, у студентів доволі швидко з'явилося бажання спробувати свої сили у веденні програми.

Зазначимо, що специфіка дня 30 вересня є такою – це День учителя, День Віри, Надії, Любові. Окрім того, саме цього дня 1472 р. Йоганн Гутенберг вперше надрукував Біблію, 1929 р. англійська служба Бі-Бі-Сі вперше провела теле-трансляцію, 1944 р. засноване одне з провідних інформаційних агентств світу Франс Пресс (АФП). Але цим не вичерпуються особливості згаданого дня – 30 вересня народилися: історик, публіцист М. Драгоманов, математик, астроном О. Шмідт та деякі інші особи.

Узявши опрацювати хоча б одну-дві означених теми, можна підготувати інформаційно насичену, пізнавальну, отже розмаїту новинну програму. Власне, подібну інформацію доволі легко знайти у мережі стосовно кожного дня. Потрібно лише здійснити цей пошук і, що надзвичайно важливо, грамотно адаптувати знайдену інформацію до формату навчальної радіопрограми.

На цій стадії й починаються основні труднощі. На жаль, у переважній більшості студентів радіогрупи 3-го курсу відсутні навички самостійної роботи, яка так необхідна на першопо-

чатковому та головному етапі підготовки передачі – збору відомостей. Адже не дарма відомий дослідник радіожурналістики В. Миронченко наголошує, що за допомогою новин здійснюється запис історичних подій у часовій послідовності, вони – невід'ємна складова частина літопису сучасності [2, 243]. Отже, закономірно постає запитання – як зробити так, щоб цей літопис сучасності провадився на гідному рівні.

Але, погодьмося, навряд чи можна зробити якісний літопис сьогодення за умови, коли всі зусилля щодо пошуку та збору інформації зводяться до сліпого копіювання матеріалів Інтернету та не менш сліпого їх вставляння у програму. Чи треба боротися із означеною практикою підготовки «Студентської хвилі», що, власне, вже переростає у тенденцію. Відповідь однозначна – не тільки треба, а й необхідно. Адже не секрет, що в Україні вже з'явилося ціле покоління радіожурналістів, яких називають кабінетними. Ці особи зробили мережу основним джерелом пошуку та надходження інформації на своїх радіостанціях. Чи варто у такому випадку дивуватися тому, що радіостудії не мають власного творчого обличчя. Прикро, але факт – армію таких радіожурналістів поповнюють студенти Інституту журналістики.

Крім зазначеного вище, хорошим способом допомогти студентам радіогрупи відчуті потребу виступити у ролі ведучих є прослуховування кращих зразків ведення передач знаними в Україні радіожурналістами. Причому надзвичайно важливим є те, щоб такі прослуховування не були пасивно-стихийним процесом. Викладач має звертати особливу увагу студентів на кожен вдалий момент модераторства радіожурналістів, при цьому перериваючи слухання і обговорюючи в інтерактивному режимі найбільш цікаві, гострі, нестандартні прийоми модерування. Такий підхід дозволяє майбутнім радіожурналістам вчитися виокремлювати з мовного потоку програми найвдаліші моменти ведення, з'ясувати природність звучання відповідно до особливостей інформаційного дня, а також створювати альтернативні форми спілкування зі слухачами [3].

Виключити примус під час визначення ведучих програми «Студентська хвиля» дозволяє і ще один прийом. Маю на увазі ділову гру «Якби ведучий був я». Сутність цієї гри полягає у наступному – на початку заняття викладач шляхом мозкового штурму просить студентів пригадати основні події учорашнього дня. Після того як на дошці з'являється перелік подій, студентам дається завдання – згідно зі специфікою цього інформаційного дня, подумати над формою привітання зі слухачами, а також над тим, які слова-зв'язки ви використаєте перед анонсом матеріалів передачі.

Після визначення ведучих програми студенти радіогрупи разом із викладачем починають планування випуску. Не менш важливим під час організації самостійної роботи щодо підготовки навчальної програми є й розподіл фахових обов'язків між студентами, які виконуватимуть роль репортерів і кореспондентів. Як правило, студенти радіогрупи самі виявляють ініціативу стосовно того, який жанр і тему обрати для майбутнього матеріалу. Помічена цікава тенденція – жанри розповіді кореспондента та огляду преси користуються популярністю, чого не скажеш про жанри репортажу та інтерв'ю. Це пов'язано з тим, що останні потребують докладання значно більших зусиль при підготовці, уміння говорити експромтом, встановлювати емоційні, щирі зв'язки зі співрозмовником. Одним словом, згадані жанри вимагають від студентів значної самостійної роботи, що виглядає малоімовірним, бо у них склалося певне стереотипне уявлення про професію журналіста як надзвичайно легку та просту. З-поміж іншого згадана проблема інколи спричиняється ліберальністю викладачів, які контролюють та корегують процес підготовки навчальної програми.

До речі, Ю. Єлісєнко, до думки якого неодноразово апелювала, визначив чинники впливу самостійної практичної роботи з фаху на професійну готовність студентів. Серед таких чинників, за його словами, є емпіричний, який полягає у збагаченні професійного досвіду студента під час самостійної роботи з фаху. Тому й закономірним є твердження дослідника з приводу того, що чим вищий рівень самостійної практичної роботи студента за фахом, тим вищий рівень його професійної готовності [1, 12].

На жаль, мушу констатувати, що рівень самостійної практичної роботи студентів радіогрупи все ще залишається невисоким. Це особливо виявляється під час збору новин для першої частини передачі – інформаційного випуску, про що уже частково йшлося. Майбутні радіожурналісти, як правило, не обтяжують себе пошуком цікавих, оригінальних новин із життя свого інституту та університету. Для них значно простіше зайти у мережу й скопіювати там перше-ліпше інформаційне повідомлення для випуску. Таке небажання творчо підходити до формування новин спричинене тим, що студенти радіогрупи мало цікавляться громадським життям свого вишу, є соціально пасивними та інертними людьми. Як бачимо, проблема зі збором новин для інформаційного випуску «Студентської хвилі» має доволі глибоке коріння, що потребує окремого дослідження.

Отже, закономірно постає запитання – як усе-таки спрямувати студентів на самостійний пошук інформації з життя інституту та університету. *По-перше*, слід чіткіше орієнтувати мо-

лодих осіб щодо конкретної події, яка відбувається в інституті чи на інших факультетах університету. Це означає, що викладачеві потрібно допомогти у пошуку інформації – про ту чи ту подію докладно розповісти, вказати її організаторів чи учасників, зауважити, в якому ракурсі краще подати подробиці події. Таке докладне проговорення майбутньої події часто-густо дає хороший ефект – у студентів пробуджується інтерес до навколишньої дійсності.

По-друге, велике значення має ознайомлення зі студентськими випусками новин, які готували їхні попередники, формуючи програму суто інститутськими новинами. Це робиться задля того, щоб теперішні студенти побачили, як їхні старші колеги уміли віднаходити цікаву інформацію, практично не використовуючи мережу.

Але повернімося до чинників впливу самостійної практичної роботи з фаху на професійну готовність студентів, визначених Ю. Єлісєнком. Другим таким чинником є психологічний, який, за словами вченого, на основі набутого в процесі самостійної роботи досвіду студента, сприяє появі у нього впевненості у своїх професійних можливостях, виникненню вищої форми творчої активності – жаги творчості. Повною мірою можна погодитися з висновком Ю. Єлісєнєнка з приводу того, що чим більший практичний досвід самостійної роботи студента з фаху, тим більше підстав для діяльнісного вияву психологічної установки на реалізацію своїх професійних можливостей [1, 13]. Звісно, невисокий рівень самостійної роботи студентів радіогрупи щодо створення навчальної передачі «Студентська хвиля», їх цілковите небажання здійснювати збір цікавої інформації незначною мірою формують впевненість у власних професійних можливостях. Через це мають місце непоодинокі випадки, коли студенти, ніби опанувавши на практичних заняттях методику створення передачі, під час навчально-виробничої практики та безпосередньої роботи за фахом демонструють боязкість, несміливість, надмірну обережність у виконанні професійних журналістських обов'язків.

Серед способів і прийомів, які би посилити психологічний чинник самостійної практичної роботи з фаху на професійну готовність студентів, є організації зустрічей з радіожурналістами-майстрами своєї справи. До речі, вважаю, що слід відійти від практики запрошувати на подібні зібрання лише відомих, знаних осіб. Чимало користі можуть принести студентам радіогрупи спілкування із рядовими репортерами, коментаторами, ведучими, випусковими, літредакторами, які мають високий професійний рівень. Важливо орієнтувати гостей на те, аби вони розповідали про складні, критичні ви-

падки зі своєї журналістської практики та шляхи подолання труднощів.

Такий самий невисокий рівень практичної самостійної роботи, який студенти виявляють під час пошуку новин, спостерігається й на етапі створення інформаційного повідомлення. Майбутні радіожурналісти пишуть, як правило, довгі, розлогі новини. Окрім того, зловживають складними синтаксичними конструкціями, просторічною лексикою, цифровою інформацією. Між тим, дослідник В. Лизанчук звертає увагу на те, що репортер покликаний подати факт так, щоб він зацікавив найбільшу кількість радіослухачів [4, 235]. Подібна недбалість має кілька причин – нехтування законами інформаційного мовлення; неуміння застосувати засвоєні знання на практиці; самовилучення студентів із аудіопростору, що виявляється у їхньому неслуханні інформаційних випусків та інших передач на жодній радіостанції. Тому, вочевидь, не є перебільшенням те, що значна частина студентів перебуває у своєрідному радіовакуумі.

Серед способів подолання такої ситуації можна запропонувати формування із числа студентів фокус-груп і організацію ділової гри «Яке повідомлення я запам'ятав». Для представників фокус-груп ведучі інформаційного випуску спочатку презентують розлогі новини, потім – короткі. Далі звертаємося до фокус-груп, завданням яких є суворо критикувати випуск новин, із запитанням – назвіть повідомлення, яке ви запам'ятали, що саме ви запам'ятали, чим воно вас привабило. Таким чином, здійснюючи порівняльну характеристику двох випусків, зупиняємося на оптимальному варіанті та аналізуємо його.

Низький рівень самостійної роботи демонструють студенти радіогрупи й під час верстки програми. Здебільшого у них відсутнє відчуття головного й другорядного, більш важливого та менш важливого. Вибудовуючи інформаційний випуск та всю програму, думаючи над черговістю матеріалів, вони керуються, в основному, таким критерієм, як: «мені так подобається чи не подобається».

Третім чинником впливу самостійної практичної роботи з фаху на професійну готовність студентів є педагогічний. За Ю. Єлісовенком, він полягає в тому, що самостійна робота є могутнім засобом самоорганізації, самовиховання, самоосвіти і самовдосконалення, необхідних для підтримання постійної професійної готовності [1, 13].

Робота зі студентами над створенням навчальної програми «Студентська хвиля» засвідчує вкрай низький рівень їхньої самоосвіти та самовдосконалення. Причина, і про це уже йшлося, проста – фактично повна відсутність самостійної роботи або надзвичайно примітивний її характер. Наведу такий приклад – на одному із занять, що відбулося після презента-

ції на базі кафедри телебачення і радіомовлення першого студентського Інтернет-телеканалу Студент TV, запитала у студентів радіогрупи – яка подія відбулася в Інституті журналістики у галузі телебачення. Прикро, але факт – про відкриття каналу знали лише одиниці. Друге запитання – коли мова зайшла про етнічні радіостанції США, попросила назвати столицю Аляски. Ніхто зі студентів не міг дати правильну відповідь, що це місто Джуно. І третє запитання – виставка якого славетного українського художника демонструється цими днями у Національному художньому музеї. Теж жоден студент не міг відповісти, що йдеться про С. Шишка. На основі цих трьох запитань можна зробити висновки про рівень самоосвіти й самовдосконалення студентів.

Зрештою, четвертим чинником впливу самостійної практичної роботи з фаху на професійну готовність студентів є філософський. Сутність його полягає у тому, що самостійна робота, як активна форма пізнання, сприяє пробудженню у студента гносеологічного інтересу до обраного фаху, який є однією з рушійних сил підвищення рівня професійної готовності. А звідси, як зазначає Ю. Єлісовенко, чим вища гносеологічна активність студента у самостійній роботі з фаху, тим вищий рівень його професійної готовності [1, 13]. Маючи невисокий рівень самостійної роботи з фаху, навряд чи доречно мовити про те, що студенти пізнають природу обраної спеціальності. Тут, як це не прикро, відбуваються зворотні процеси – їхнє ставлення до самостійної роботи ґрунтується на стереотипному уявленні про журналістський фах як про легкий та простий. Подолати подібні професійні міфи можна лише шляхом якомога глибшого занурення у тонкощі професії.

Розв'язання проблем щодо підготовки майбутніх журналістів, зокрема фахівців у галузі радіо, як бачимо, потребує комплексного підходу. Адже підготовка фахівців будь-якої сфери діяльності є надзвичайно актуальним питанням, пов'язаним із забезпеченням країни високоякісними спеціалістами. Не викликає сумніву той факт, що лише кваліфіковані радіожурналісти, які мають чітку громадянську позицію, є гармонійно розвиненими особистостями, зможуть донести до слухача суспільно вагому інформацію про події у державі та світі, змусять його замислитися над головними проблемами сьогодення. Та, що найважливіше, допоможуть встановити якісний діалог між владою та аудиторією стосовно напрацювання шляхів виходу з глобальної кризи. Саме тому наукове та практичне розв'язання означеної педагогічної проблеми для журналістської спеціальності має першорядне значення. Одним із засобів

забезпечення цього має бути самостійна практична робота студентів під час підготовки навчальних радіопередач.

1. *Єлісовенко Ю. П.* Самостійна практична робота за фахом як засіб забезпечення професійної готовності студентів вузів культури (на прикладі режисерської спеціалізації) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Юрій Петрович Єлісовенко. – К., 1993. – 20 с.

2. *Миронченко В. Я.* Основи інформаційного радіомовлення : підручник для студ. ун-тів спец. «Журналістика» / В. Я. Миронченко ; Інститут змісту і методів навчання ; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1996. – 438 с.

3. *Радиожурналістика* : учебник / [под. ред. А. А. Шереля]. – 2-е изд. – М. : Изд-во Моск. ун-та. – 2000. – 480 с.

4. *Лизанчук В. В.* Основи радіожурналістики : підручник / В. В. Лизанчук. – К. : Знання, 2006. – 628 с. + компакт-диск.

Подано до редакції 21. 01. 2013 р.

Nahornyak Maya. Self-directed learning of the students as a necessary component of preparation of educational information radio program «Studentska khvylya»/«Student wave».

In the article the special attention is accepted to importance of self-directed learning of the students during preparation and producing of educational radio program «Studentska khvylya»/«Student wave». The methods and receptions of self-directed learning of the students are examined on all stages of radio program creation – from search, collection, selection, writing, editing of news and their presentation in the sound-broadcasting.

Keywords: self-directed learning, educational radio program «Studentska khvylya»/«Student wave», information message, story of correspondent, reporting, interview, press review.

Нагорняк М. В. Самостоятельная работа студентов как необходимая составляющая подготовки учебной информационной радиопрограммы «Студентська хвиля».

В статье акцентируется внимание на чрезвычайной важности самостоятельной работы студентов во время подготовки и выпуска учебной радиопрограммы «Студентська хвиля»; рассматриваются способы и приемы самостоятельной работы студентов на всех этапах формирования передачи – от поиска, сбора, отбора, написания, редактирования новостей и до презентации их в эфире.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебная информационная программа «Студентська хвиля», информационное сообщение, рассказ корреспондента, репортаж, интервью, обзор прессы.